

การพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ

Development of Competency in Creative Tourism Activity of the Thai Song Dam Tribe

นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร*

Nongluck Popichit

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit University

*npopichit@gmail.com

บทคัดย่อ

กลุ่มชนไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมมาจากบรรพบุรุษ โดยสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ดั้งเดิม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ การแต่งกาย ลายผ้า ภาษา อาหาร บ้านเรือน ประเพณี และอาชีพ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีนโยบายที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับกลุ่มชนไทยทรงดำในชุมชนที่ต้องการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ การย้อมผ้า การเรียนภาษาไทดำ และการเย็บลายดอก โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อทั้ง 3 กิจกรรมในระดับมาก และผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน มี 4 ประการ ประกอบด้วยด้านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ด้านรูปแบบกิจกรรม ด้านสื่อการนำเสนอ และด้านสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ : กิจกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศักยภาพ กลุ่มชนไทยทรงดำ

Abstract

The Thai Song Dam Tribe, who live in Ban Don Sub-district U-Thong district, Suphanburi province, has the inheritance of traditional culture from the ancestors. The representatives of the original identity, cultural tradition, and lifestyle which included dress, fabric, language, food, house, tradition, and profession. Currently, the government agencies in this area have the policy to develop locally as a tourist attraction such a group of the Thai Song Dam Tribe community which prefers to preserve and propagate their cultures through tourism activities. The researchers conducted based on 4 steps of research methodology and development for specific findings of potential development approaches of the creative tourism activity of the Thai Song Dam Tribe, Ban Don Sub-district. The finding results are presented as following: Activities that will be developed as creative tourism particular included dyeing cloth, learning Tai Dam language, and sewing. Tourists were satisfied with the creative tourism activities of the Thai Song Dam Tribe at a very high level. Also, the experts have given opinions that the activities are suitable at the most level. Guidelines of the potential development of creative tourism activities of the Thai Song Dam Tribe have 4 guidelines special included cultural relay person, activities format, presentation media, and environment, respectively.

Keywords : tourism activity, creative tourism, competency, Thai Song Dam tribe

บทนำ

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2560 มีรายได้จากชาวต่างชาติที่เดินทางมาเที่ยวประเทศไทยและจากชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายใน ประเทศรวมทั้งสิ้น 2,754 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 9.47 และมีการประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2561 จะมีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวประมาณ 3 ล้านล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 (Ministry of Tourism and Sports, 2018) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงถือเป็นหัวใจหลักในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย จากผลการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยในปี พ.ศ. 2559 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกท่องเที่ยวภายในประเทศเพราะความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งนี้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากการท่องเที่ยวคือ วิถีชีวิตท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังมีจุดแข็งในเรื่องความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว (National Statistical Office, 2017) ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและกระตุ้นให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมกับคนในท้องถิ่นในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะ

ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่พัฒนาต่อยอดมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นโดยตรงต่อความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งนักท่องเที่ยวได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม หรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น (Richards & Raymond, 2002; as cited in Wurzburger, 2010) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น (Richards & Marques, 2012) จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการค้นหาทางเลือกใหม่ๆ ในการท่องเที่ยว ต้องการสัมผัสความเป็นตัวตนดั้งเดิมอย่างลึกซึ้งผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น (Salman & Uygur, 2010) ตัวอย่างของกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนภาษาท้องถิ่น การทำอาหารพื้นบ้าน การทอผ้า การแกะสลัก การฟ้อนรำ เป็นต้น ประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดขึ้นจากแรงสะท้อนภายใน เช่น การรับรู้ ความต้องการ แรงจูงใจ และความสร้างสรรค์ในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเกิดจากปฏิสัมพันธ์จากปัจจัยภายนอกด้วย (Tan et al., 2013) เช่น สภาพแวดล้อม บุคคล และกิจกรรม

ในขณะเดียวกันชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองก็ต้องการเผยแพร่ให้บุคคลจากต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้ถึงความเป็นมาและความเป็นตัวตนของพวกเขา โดยหนึ่งในนั้นคือกลุ่มชนที่เรียกตนเองว่า ไทดำ หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า ไทยทรงดำ เป็นกลุ่มชนเชื้อสายไทที่มีเอกลักษณ์ในการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ อพยพมาจากดินแดนสิบสองจุไทยซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานถึงสองร้อยกว่าปี (Thawi Swangpanyangkoon, 2010) ในระยะแรกได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ภายหลังได้มีบางส่วนเดินทางไปอยู่ในจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย หนึ่งในนั้นก็คือจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภออู่ทอง อำเภอสองพี่น้อง และอำเภอบางปลาม้า โดยชาวไทยทรงดำยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนไว้ เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด อาหาร และพิธีกรรมต่างๆ จนถึงปัจจุบัน (Ministry of Culture, 2011)

จากการที่ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในประเทศไทย และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรีได้ให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานในระดับท้องถิ่นของตำบลบ้านดอนก็มีนโยบายที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงได้มองเห็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อช่วยส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนไทยทรงดำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ควบคู่ไปกับการที่นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในรูปแบบใหม่ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบศักยภาพของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมได้

2. กลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน สามารถนำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ (Nalikatipak Saengsanit, 2012) ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นที่ตัวตนหรือเนื้อหาของชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนเป็นผู้นำเสนอสิ่งที่เขา มีอยู่ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้อย่างลึกซึ้ง (Thanakrit Pattarathorn, 2015) ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Activities) จึงเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ใหม่ ได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนซึ่งมาจากต่างวัฒนธรรม (Sutsan Suttipisan, 2011) และกิจกรรมยังอาจเกิดขึ้นโดยเครือข่ายเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งการเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท้องถิ่น (Richards & Marques, 2012) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่เรื่องกิจกรรมที่เกิดขึ้นแต่ยังสร้างคุณค่าและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีทักษะเชิงสร้างสรรค์ ผลลัพธ์ที่ได้จะมีคุณค่ามากกว่า การซื้อสินค้าที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว (Krajnovic & Gortan-Carlin, 2007) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วม และประสบการณ์ที่แท้จริงที่นักท่องเที่ยวจะได้พัฒนาศักยภาพและทักษะเชิงสร้างสรรค์ของตนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นและวัฒนธรรมของพวกเขา (Richards, 2011) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งสภาพแวดล้อมในชนบทและในเมือง ตัวอย่างของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ การปั้นเซรามิก การทอผ้า ณ เมืองซานตาเฟ รัฐนิวเม็กซิโก การทำกลองของชาวอินเดียนแดง ในรัฐอาคันซอ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ทั้งนี้แนวคิดความสร้างสรรค์ของ Taylor (1988) 4 ประการ ได้แก่ บุคคลสร้างสรรค์ (Creative Person) กระบวนการสร้างสรรค์ (Creative Process) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) และสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ (Creative Environment) ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษา (Florida, 2002) โดยสร้างสภาพแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ผ่านการท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีลักษณะเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ก็คือแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ การใช้กระบวนการสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการใช้แนวคิดบุคคลสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมที่นำเสนอโดยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน 4 ด้าน คือ (1) ด้านบุคคลและชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม (2) ด้านผลิตภัณฑ์และรูปแบบกิจกรรม (3) ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและ (4) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แล้วพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ การย้อมผ้า การเย็บลายดอก และการอ่านและเขียนภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) นำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นจำนวน 3 กิจกรรมไปให้นักท่องเที่ยวทดลองปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D2) การประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยแบบสอบถาม โดยนักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรม และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม ร่วมกับการสัมภาษณ์ทั้งสองกลุ่ม (เดือนมิถุนายน 2561) แล้วนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ บ้านดอน ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชากรและตัวอย่าง

แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ชุมชน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น บุคลากรของหน่วยงานด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบใช้วิจารณญาณ (Judgmental Sampling) ร่วมกับวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแนะนำบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้

2. กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และมีความสมัครใจที่จะทดลองปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะผู้วิจัยและกลุ่มชนไทยทรงดำ ได้พัฒนาขึ้น จำนวน 30 คน

เครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยเป็นคำถามปลายเปิดที่มีคำสำคัญ (Keywords) เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการทราบข้อมูล เช่น เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของไทยทรงดำ การส่งเสริมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะมีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้มีความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละบุคคลได้ แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (2) กลุ่มนักท่องเที่ยวและ (3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินการจัดกิจกรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative) จากนักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติกิจกรรมและผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ทั้งสองกลุ่มอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

นำเครื่องมือในการวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมในการใช้ภาษา

2) การพิจารณาความสอดคล้องกับตัวแปรหรือประเด็นที่ศึกษาของคำถามแต่ละข้อ ใช้เกณฑ์การประเมินดังนี้ คะแนน +1 หมายถึง มีความสอดคล้อง คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และคะแนน -1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

3) นำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อ กับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการศึกษา (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) แล้วปรับแก้ไขข้อคำถามที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.50 ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประเมินกิจกรรมจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ผลโดยดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมาบันทึกรายละเอียดและสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ร่วมกับข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาตรวจสอบแล้วบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการประมวลผลข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน

1.1 กิจกรรมที่มีศักยภาพที่จะนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีจำนวน 3 กิจกรรมได้แก่ การย้อมผ้า ณ ศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทดำโบราณซึ่งเป็นเรือนจำลองทรงกระดองเต่า การเรียนภาษาไทดำ ณ ศูนย์ศึกษาไทดำ และการเย็บลายดอก ณ กลุ่มทอผ้าที่กระตูกบ้านยางลาว โดยในแต่ละกิจกรรมจะมีวิทยากรถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับแต่ละกิจกรรม รวมทั้งแนะนำดูแลการปฏิบัติกิจกรรมของนักท่องเที่ยว

1.2 ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มชนไทยทรงดำมี 3 ประเด็น คือ

(1) มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ได้แก่ โฮมสเตย์ ร้านอาหาร ยานพาหนะที่ใช้เดินทางภายในชุมชน และป้ายบอกสถานที่ อย่างไรก็ตามยังมีสิ่งที่ต้องปรับปรุงพัฒนา คือ ควรมีสุนัขหรือเว็บไซต์สำหรับให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยตรง การพัฒนาสินค้าที่ระลึกให้มีความหลากหลายและโดดเด่น และยังไม่มีย่านน้ำสาธารณะไว้บริการ

(2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีเพียง 3 หมู่บ้านจาก 8 หมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยมีการรวมตัวกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทดำบ้านดอน แต่เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดแล้วถือว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังอยู่ในระดับน้อย

(3) การสนับสนุนจากเทศบาลตำบลบ้านดอนซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และหน่วยงานด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี

1.3 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำในระดับมากที่สุด ในกิจกรรมแหล่งเรียนรู้และฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยทรงดำ (การย้อมผ้า) และมีความพึงพอใจในระดับมาก ในกิจกรรมวัฒนธรรมการแต่งกายและลายผ้าไทยทรงดำ (การเย็บลายดอก) และกิจกรรมสื่อสารเพื่อสานต่อภาษาไทดำ (การอ่านและเขียนภาษาไทดำ) ในขณะที่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่ากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 3 กิจกรรม มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด และผลการวิจัยยังพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในด้านบุคคลหรือชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมที่มีอัธยาศัยไมตรีและปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยว

1.4 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมโดยรวมในด้าน (1) บุคคลและชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม มีอัธยาศัยไมตรีและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ (2) กิจกรรมที่ปฏิบัติสื่อถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวไทยทรงดำ ทำให้เกิดการจดจำได้โดยเฉพาะเสื้อผ้า การแต่งกายและภาษาไทดำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ (3) วิทยากรหลักในแต่ละกิจกรรมมีความรู้ความเชี่ยวชาญ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน มี 4 แนวทางดังนี้

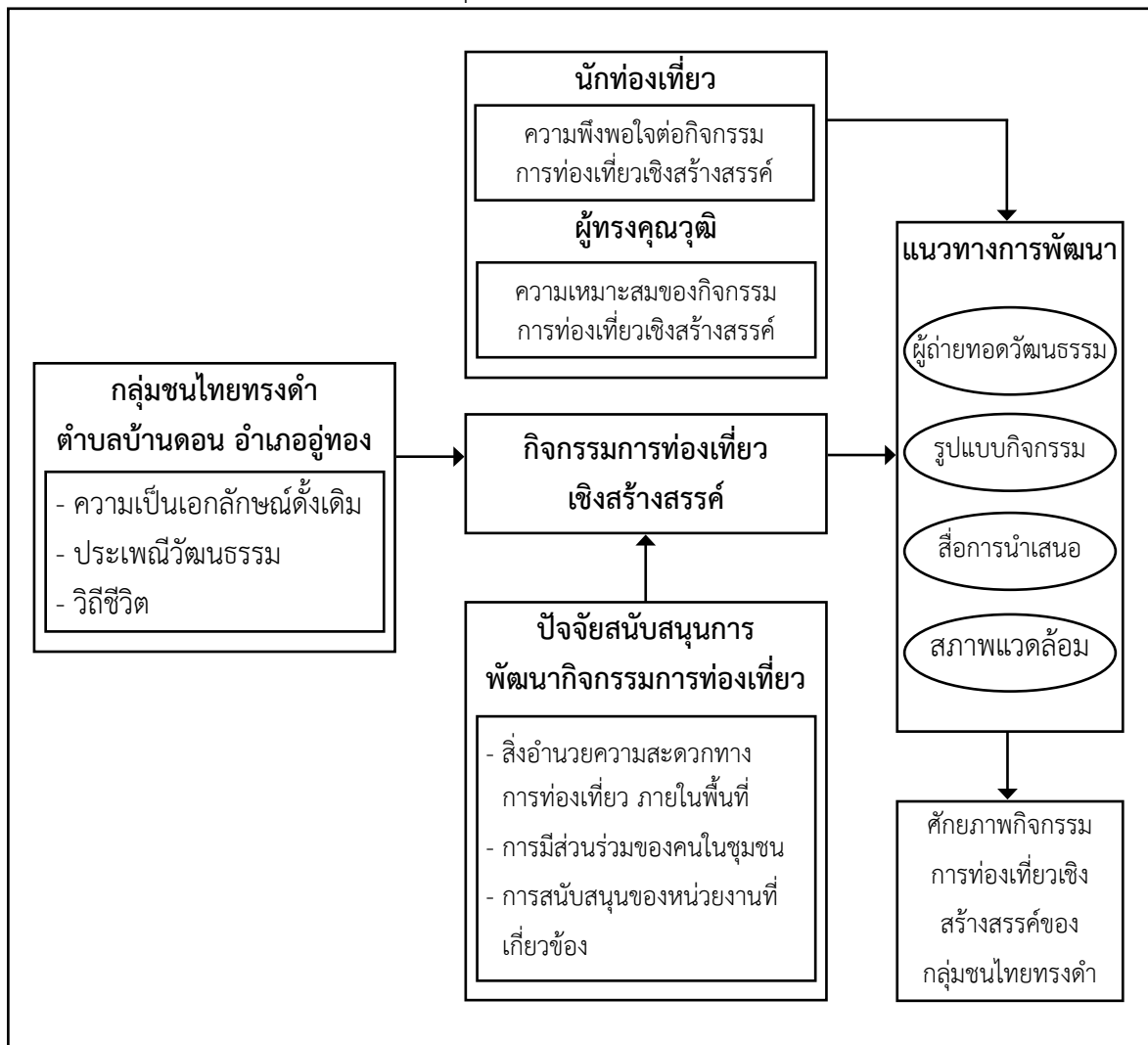
2.1 ด้านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม (1) ควรนำเรื่องการจัดการความรู้เข้ามาช่วยในการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไปสู่คนรุ่นใหม่ (2) วิทยากรหลักควรถ่ายทอดความรู้ให้กับทีมผู้ช่วย เพื่อให้ทุกคนมีความพร้อมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีคุณภาพ (3) เพิ่มจำนวนทีมผู้ช่วยวิทยากรเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ทั้งกลุ่มขนาดเล็กและขนาดใหญ่ (4) วางแผนและประสานงานระหว่างผู้ดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการนำเสนอข้อมูล

2.2 ด้านรูปแบบกิจกรรม (1) จัดเรียงลำดับเรื่องราวที่น่าเสนอ และขั้นตอนการทำกิจกรรม ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (2) กำหนดเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับรูปแบบของกิจกรรม (3) ปรับรูปแบบกิจกรรมให้มีความน่าสนใจมากขึ้น คำนึงถึงความยากง่ายในการปฏิบัติ และเป็นกิจกรรมที่สื่อถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยตรงดำอย่างชัดเจน (4) แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมในระดับใกล้เคียงกัน (5) จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว

2.3 ด้านสื่อการนำเสนอ ควรใช้สื่อในการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ เช่น ป้ายและรูปภาพที่มีคำอธิบายซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรื่องราวบางอย่างด้วยตนเองได้

2.4 ด้านสภาพแวดล้อม (1) สร้างบรรยากาศบริเวณพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำ (2) จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้เหมาะสมและเพียงพอ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพแนวทางการพัฒนาศักยภาพ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน พบว่า มีกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ได้แก่ การย้อมผ้า การเย็บลายดอก และการเรียนภาษาไทดำ ซึ่งมีศักยภาพในการนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ โดยมีสถานที่ในการปฏิบัติกิจกรรมที่สัมพันธ์กับรูปแบบของกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Suddan Wisudthiluck et al. (2015) ระบุว่าคุณสมบัติเชิงพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Pattarapong Inkumnerd et al. (2010) กล่าวว่าปัจจัยด้านสถานที่หรือพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้น ส่วนด้านปัจจัยสนับสนุนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอนนั้นก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Wichuda Roiphila & Preeda Chaia, 2015) แต่สิ่งที่ชุมชนไทยทรงดำบ้านดอนควรเร่งพัฒนา คือ การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ โดยผลการวิจัยของ Tinnakrit Rungmuang (2015) พบว่า การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ชุมชนส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ชาวไทยทรงดำ ยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี เป็นต้น ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ จึงจะทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน (Vuttichat Soonthonsmai & Piyaporn Thammachart, 2016)

การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในด้านบุคคล/ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมที่มีอัธยาศัยไมตรีและปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยว โดยความพึงพอใจในประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม บุคคลและกิจกรรม (Tan et al., 2013) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ratchada Jirathamakul (2016) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแซน อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และยังเป็นไปตามแนวคิดของ Salman & Uygur (2010) เกี่ยวกับคุณลักษณะประการหนึ่งของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังที่จะได้มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่นระหว่างการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน จากผลการวิจัยนำเสนอไว้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาด้านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ที่ต้องมีความเชี่ยวชาญในการเล่าเรื่อง การอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม เพราะผู้ที่มีความรอบรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสร้างสรรค์ และมีทักษะในการประยุกต์ความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมแล้วนำเสนอออกมาในรูปแบบที่น่าสนใจและเข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Pattarapong Inkumnerd et al., 2010) จึงควรมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้รับการอบรมความรู้ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของตน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างยั่งยืน (Luxana Keyuraphan et al., 2016)

2. การพัฒนาด้านรูปแบบกิจกรรมให้มีความน่าสนใจมากขึ้น กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ เพราะการพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายและกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไปจะทำให้นักท่องเที่ยวพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ต่างๆ และเข้าถึงวัฒนธรรมได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น (Pisarn Kaew-Yu & Prakobsiri Pakdeepinit, 2014)

3. การพัฒนาด้านสื่อการนำเสนอให้มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแบบให้นักท่องเที่ยวอ่านได้อย่างเดียว จึงควรพัฒนาสื่อให้ความรู้ในรูปแบบใหม่ เช่น มัลติมีเดีย ซึ่งจะทำได้มีความน่าสนใจมากกว่าเดิม (Manassinee Boonmeesrisanga, 2015)

4. การพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม โดยการจัดบรรยากาศบริเวณที่ปฏิบัติกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Kiralova (2017) ที่ว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันต้องการมีส่วนร่วมในผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่นำเสนอถึงความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึก และสร้างให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิมได้

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งกิจกรรมยังเหมาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจเฉพาะด้าน และมีเวลาเพียงพอในการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวหากมีจำนวนมากเกินไปในแต่ละครั้งจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้สัมผัสและเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ได้อย่างลึกซึ้งเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและสถานที่จัดกิจกรรม คณะผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ชุมชนสามารถรองรับได้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยสวนดุสิตที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2560 และขอขอบคุณชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวก ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จนทำให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอนและในพื้นที่อื่นต่อไป

References

- Florida, R. (2002). **The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life**. New York: Basic Books.
- Kiralova, A. (2017). **Driving Tourism through Creative Destinations and Activities**. Pennsylvania, USA: IGI Global.
- Krajnovic, A. & Gortan-Carlin, I. P. (2007). Possibilities of Music Heritage Tourist Valorization: An Example of Istria. *Tourism and Hospitality Management*, 13(2), 469–482.
- Luxana Keyuraphan et al. (2016). A Development Model of Thai Phuan Community's Tourism Activity Management to Promote Creative Learning in Nakhon Nayok. *Veridian E-Journal*, 9(2), 2190–2201.
- Manassinee Boonmeesrisanga. (2015). Patterns Meaning and Strategy of Dark Tourism Marketing in Kanchanaburi, Thailand. *Veridian E-Journal*, 8(2), 571–592.
- Ministry of Culture. (2011). **Thai Song Dam**. Retrieved June 1, 2015 from http://www.mculture.in.th/moc_new/album/14207
- Ministry of Tourism and Sports. (2018). **Press Conference: Tourism Situation 2018**. Retrieved February 16, 2018 from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9882
- Nalikatipak Saengsanit. (2012). **DASTA and Thammasat University Announced to Development of Creative Tourism for the Sustainable Community**. Retrieved May 15, 2015 from <http://www.dasta.or.th/th/item/201-201>
- National Statistical Office. (2017). **Survey of Travel Behavior of Thai People in 2016**. Bangkok: Statistical Forecasting Division.
- Pattarapong Inkumnerd et al. (2010). **Innovative Systems for Developing A Creativity Knowledge-Based Economy: A Case Study of Creative Tourism Industry**. Office of the Educational Council.
- Pisarn Kaew-Yu & Prakobsiri Pakdeepinit. (2014). **Guideline for Development Creative Tourism through Adapter Using Hyacinth Handicraft in Muang District, Phayao Province, Thailand**. (pp.321–329). Paper presented in 4th Conference on Sustainable Rural Development “Rethink: Social Development for Sustainability in ASEAN Community” 11–13 June 2014.
- Ratchada Jirathamakul. (2016). The Development Guidelines of Creative Cultural Community-Based Tourism of Ban Ka-nan Community, Thalang District, Phuket Province. *Journal of Cultural Approach*, 17(31), 3–17.
- Richards, G. (2011). Creativity and Tourism: The State of the Art. *Annals of Tourism Research*, 38, 1225–1253.

- Richards, G. & Marques, L. (2012). Exploring Creative Tourism: Editors Introduction. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 4(2), 1–11.
- Richards, G. & Raymond, C. (2002). Creative Tourism. *ATLAS News*, 23, 16–20.
- Salman, D. & Uygur, D. (2010). Creative Tourism and Emotional Labor: An Investigatory Model of Possible Interactions. *International Journal of Culture Tourism and Hospitality Research*, 4(3), 188–197.
- Suddan Wisudthiluck et al. (2015). **Creative Tourism**. 2nd ed. Bangkok: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration.
- Sutsan Suttipisan. (2011). **Deployment World Heritage Sites for Creative Tourism**. Bangkok: Center of Integrated Tourism Management Studies, National Institute of Development Administration.
- Tan, S. K., Kung, S. F., & Luh, D. B. (2013). A Model of ‘Creative Experience’ in Creative Tourism. *Annals of Tourism Research*, 41, 153–174.
- Taylor, C. W. (1988). Various Approaches to and Definitions of Creativity. In Sternberg, R. J. (ed.), **The Nature of Creativity: Contemporary Psychological Perspectives** (pp. 99–121). Cambridge University Press.
- Thanakrit Pattarathorn. (2015). **Seminar on Creative Tourism to Create Thai Tourism**. Bangkok University.
- Thawi Swangpanyangkoon. (2010). Kwam to Muang Tai Song. *Silpakorn University Journal*, 30(2), 41–56.
- Tinnakrit Rungmuang. (2015). The Model Development of Creative Tourism in order to Enhance the Network of Tourism Activities of DVARAVATI Four Provinces. *Romphruek Journal*, 33(1), 138–160.
- Vuttichat Soonthonsmai & Piyaporn Thammachart. (2016). Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prajinburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 167–181.
- Wichuda Roiphila & Preeda Cahiya. (2015). Tourism Resources Components Affecting Creative Tourism in Kalasin. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science*, 10(3), 197–211.
- Wurzburger, R. & et al. (2010). **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide**. Santa Fe: Sunstone.